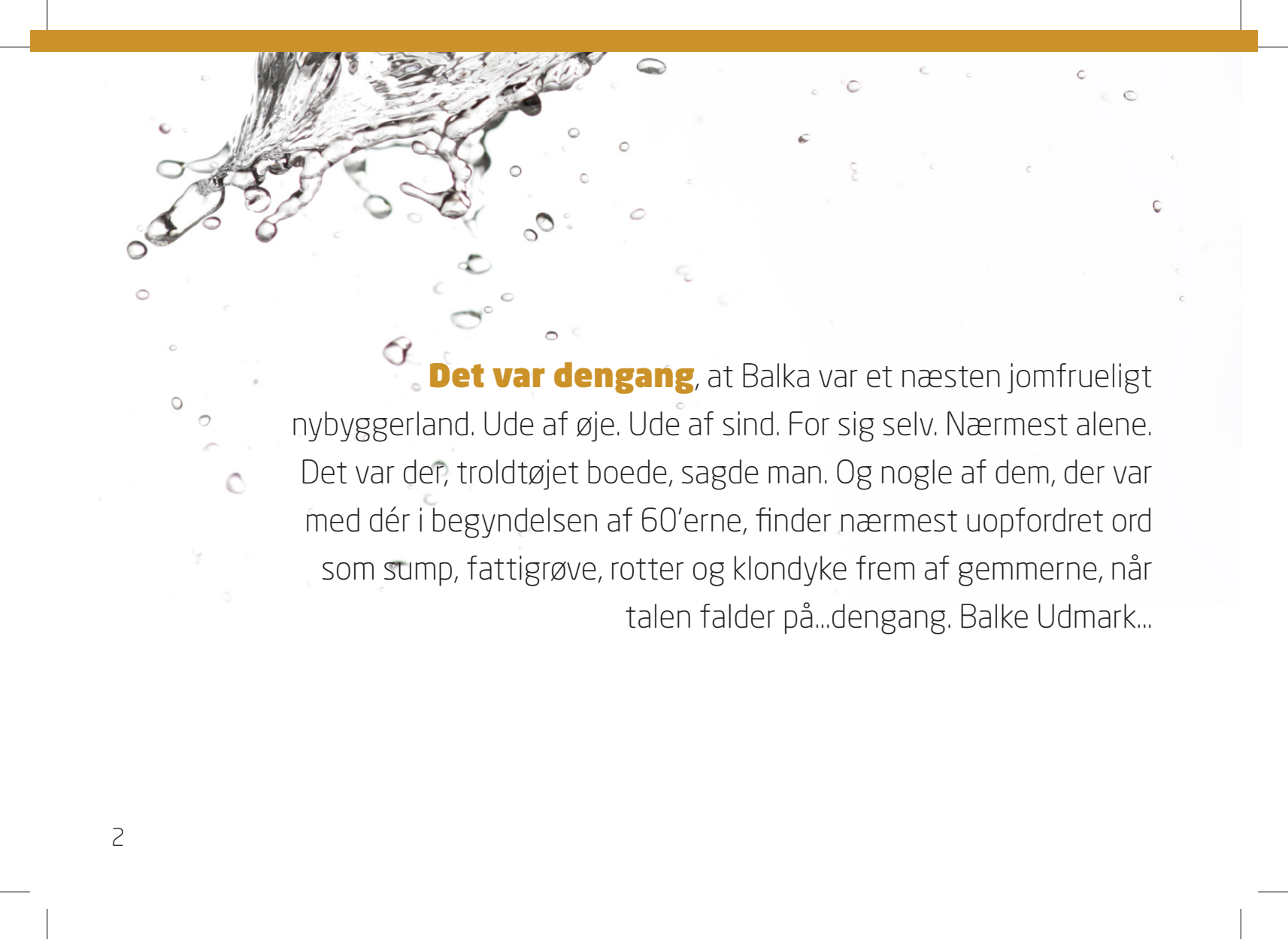

1966-2016

BALKA
STRAND
VANDVÆRK

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air. The water is clear and bright, set against a plain white background. The splash originates from the top left and spreads outwards.

Det var dengang, at Balka var et næsten jomfrueligt nybyggerland. Ude af øje. Ude af sind. For sig selv. Nærmest alene. Det var der, troldtøjet boede, sagde man. Og nogle af dem, der var med dér i begyndelsen af 60'erne, finder nærmest uopfordret ord som sump, fattigrøve, rotter og klondyke frem af gemmerne, når talen falder på...dengang. Balke Udmark...

Det var dengang, sundhedssæben Leciton var et hit - og tandpastaen hed Perletand. Det var dengang, der var noget der hed Bornholms Låne- og Diskontobank. Det var dengang, øen var velforsynet med biografer: Hasle Biograf, Kino Gudhjem, Bio Nexø, Nordbornholms Kino, Aakirkeby Kino, Rønne Bio, Rønne Film Forum og Rådhus-teatret, der i øvrigt kunne kontaktes på telefon 25.

1966. Det var dengang, en billet til København i et 1. klasses enkelt-kammer beløb sig til 37 kroner. Og billetten købte man naturligvis hos Dampskibsselskabet på Bornholm af 1866. Det var dengang, der stadigvæk blev produceret øl, hvidtøl og sodavand i Nexø. Det var dengang... det var en anden tid. En tid med fremtidsdrømme og ny teknologi,

der buldrede frem: Telefoner, fjernsyn og biler. Nogle steder...

1966. Balka nærmest glemt. Ihvertfald sjældent en del af dagsorden, når de rige bønder holdt møde i sognerådet. Grundene var billige - i omegnen af en krone pr. kvadratmeter.. Husene byggede man selv. Balka - længere ude end Bodilsker Sogns fattighus, som først blev nedlagt i 1970. Destruktionsanstalten eller Balka Sæbe var for længst holdt op med at producere Marseille sæbe nummer 1. Men det var cementstøberiet, der var arbejdspladsen.

Det var dengang, at Tidende kunne fortælle historien om, at en ung mand fra Pedersker blev dræbt, da han den 22. august ved 6.40-tiden på knallert blev påkørt af toget i baneoverskæringen ved Balka

Trinbræt. Balka - længst ude i den yderste provins, selv om togturen til Nexø tog under 10 minutter. Og alligevel langt fra storbyens bekvemmeligheder. Organiseret vandforsyning var noget, man kunne kigge i vejviseren efter. Byggede man hus, så byggede man også en brønd.

Det var dengang, at to dumpe drøn en dag fik mågerne til at lette ude i bugten. Det var dengang, hvor dynamit var noget, man bare hentede. Og møbelpolstreren, der var i gang med at bygge hus, havde ingen erfaring med dynamit. Han havde ingen idé om, hvor meget dynamit, der skulle bruges. Det havde hans ven heller ikke. Man måtte prøve sig frem. Dobbelt ladning, altså. Yderligere to dumpe drøn, fik naboen op ad stolen: Nu måtte de 'fan-

gema' stoppe, inden de fik lagt hele byen ned. Men efter nogle timers hårdt arbejde med skovl og trillebør, så var der vand - en brønd. Just do it, som man siger.

I dag er Balka noget helt andet. Uden for sæsonen en fredelig landsby med 185 helårshuse, en børnehave - og et vandværk. Om sommeren: Masser af turister. 225 fyldte sommerhuse. To temmelige store badehoteller. Turistbusser. Tennisbaner. Swimmingpools. Windsurfing. Havkajak. Kitesurfing. Helstegt pattegris i Weekendhytten: Det flade vand, nordeuropas fineste sand, bugtens smukke rum trækker både børnefamilier og medieopmærksomhed til fra hele verden. I dag er Balka in. Meget in. Så meget in, at der skal bødes tæt på 3 millioner

kroner for et 82 kvadratmeter stort sommerhus. Men det er jo også her, solen står op på Bornholm.

Møbelpolstreren blev aldrig rigtig glad for sin brønd. De næste år måtte han flere gange høre på naboerne, der beklagede sig over, at han havde sænket vandstanden i deres brønde. Samtidig var vandet ikke af den bedste kvalitet. Hundsemyrevand kaldte man det med reference til mosen. Og om sommeren løb brønden tit tør.

Nogle år senere - den 3. december 1966 var møbelpolstrer Erik Andersen med til at stifte Balka Strand Vandværk. 34 stemmeberettigede var mødt på Pension Balka Strand. Og man havde travlt: Bodilsker Sogn havde nemlig besluttet, at nu skulle Balka kloakeres. Der skulle

graves - og hvorfor så ikke lægge vandrør ned samtidig?

Allerede 16 dage senere var man klar til oprette konto hos Sparekassen, samt indkøbe et styks kassebog og et styks medlemsbog. I februar 1967 var man så langt, at Sparekassen for Nexø og Omegn bevilligede en kassekredit på 150.000 kroner. Andelshaverne skulle selv finansiere de resterende 80.000 kr. Balka var på vej til at få sit eget vandværk - som ét af de sidste steder på Bornholm.

Overalt hvor man satte grave-maskinerne i jorden væltede det op med store store sandsten. De blev blot væltet til siden - og i en lang periode lignede Balka et borgerkrigsramt område.

Foruden møbelpolstrer Erik Andersen bestod den første bestyrelse

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air against a white background. The water is clear and dynamic, creating a sense of movement and freshness.

I dag er Balka noget helt andet. Uden for sæsonen en fredelig landsby med 185 helårshuse, en børnehave - og et vandværk. Om sommeren: Masser af turister. I dag er Balka in. Meget in. Så meget in, at der skal bødes tæt på 3 millioner kroner for et 82 kvadratmeter stort sommerhus.

A dynamic splash of water with numerous bubbles and droplets, set against a white background. The splash originates from the top left and moves towards the center. A solid orange horizontal bar is positioned at the very top of the page, partially overlapping the splash.

I 2016 er der over 400 andelshavere i Balka Strand Vandværk. Hvert år leveres der 35.000 kubikmeter vand. De 185 helårshuse står for 55 procent af forbruget, sommerhusene for 25 og de to store badehoteller forbruger 20 procent af produktionen.

af formanden salgskonsulent P.G. Hansen, skibsinspektør K. Lunds-gaard, B. Møller Pedersen og Carl Aage Gudbergsen.

I 2016 er der over 400 andelshavere i Balka Strand Vandværk. Hvert år leveres der 35.000 kubikmeter vand. De 185 helårshuse står for 55 procent af forbruget, sommerhuse- ne for 25 og de to store badehoteller forbruger 20 procent af produktionen. Hele ledningssystemet er nu digitaliseret. På den måde minime- res risikoen for, at f.eks. entreprenø- rer graver ledningerne over. I løbet af 2017 skiftes alle målere, så man blot skal køre forbi i en bil for at af- læse forbruget. Vandværket er 100 procent automatiseret. Oppump- ning af råvand, iltning, filtrering og udpumpning til forbrugerne styres

og overvåges af en computer. Pro- duktion og forbrug kan følges minut for minut.

Det 1. hul

Blot fire måneder efter stiftelsen af Balka Strand Vandværk begyndte jagten på vand.

Den første marts 1967 - på en temmelig blæsende onsdag - satte boremester Holger Lind boret i jor- den på Vestre Strandvej 8A. Balka. Den første boring. Det første hul. Var der vand i undergrunden, ville man bygge et pumpehus på grun- den.

Den 4. marts klokken 17.00 var boret nået fire meter ned i den hår- de, hvide klippe. Den 13. marts: 19 meter. 20. marts: 28,5 meter og me- get hård klippe. 7. april: 62 meter og atter hård sten.

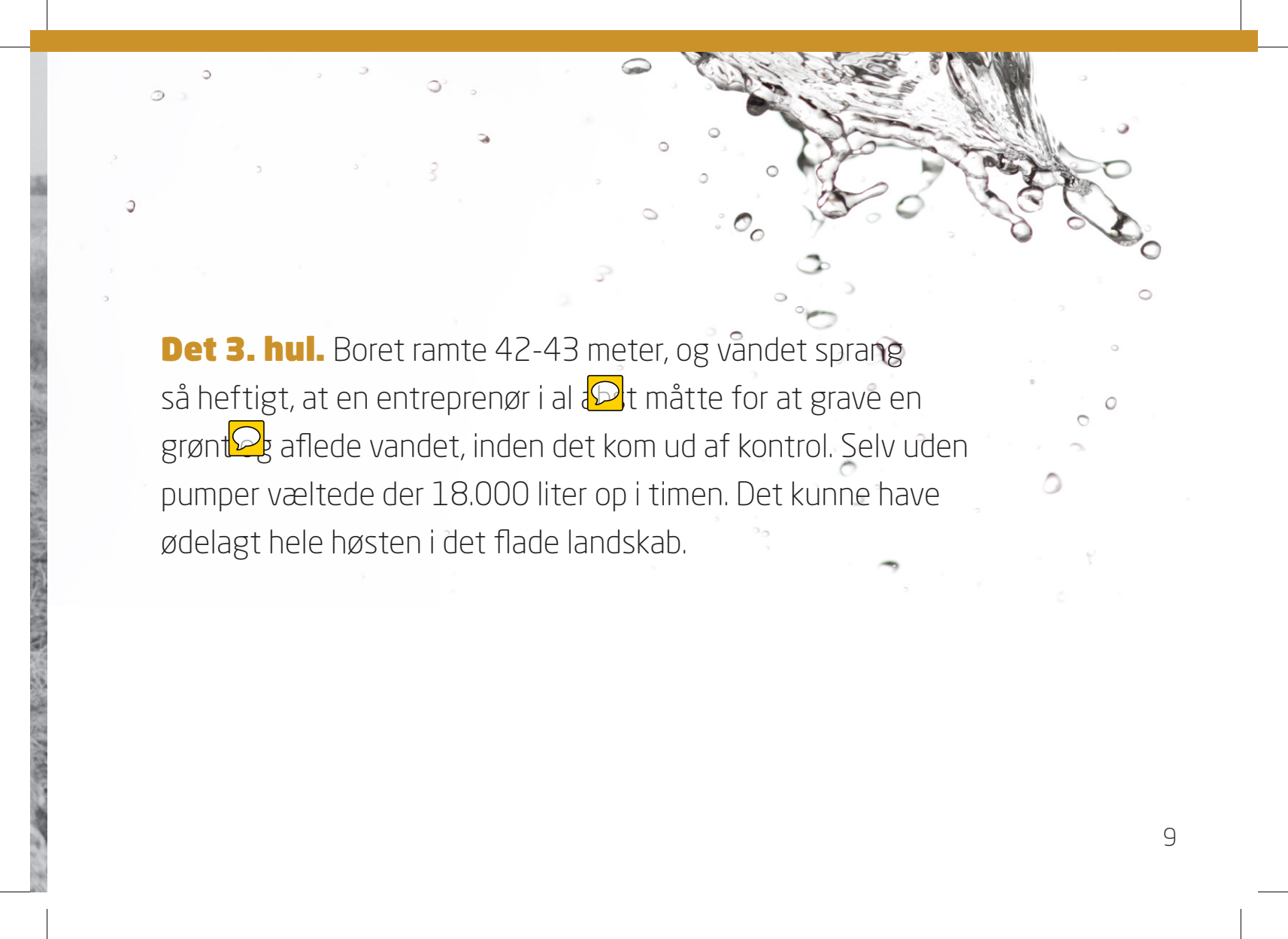
Endelig den 8 april nåede ma- skinerne ned på 66 meter, vandet sprang og prøvepumpningen kun- ne begynde. 27. april kunne Born- holms Tidende fortælle, at der nu var boret ned til 82 meter, og at bo- ringen kunne levere 15 kubikmeter om dagen. Der var vand nok. Side- løbende med Bodilsker Sogns kloa- kering af Balka, blev vandlednings- nettet udrullet og allerede 1. januar 1968 nåede Balka Strand Vandværk op på 130 andelshavere.

Den årlige vandafgift udgjorde 325 kroner. Om året. Uanset hvor meget vand, man brugte. Det betød, at der i perioder var et enormt vand- forbrug i Balka-området: Op mod 130.000 kubikmeter om året. Først da man i begyndelsen af 90'erne indførte vandmålere, kom der styr på forbruget.

Det 2. hul

Boringen på Vestre Strandvej blev for lille i begyndelsen af 70'erne. Forbruget steg. Turismen foldede sig ud. Flere sommerhuse. Badehotellerne voksede - og når de fyldte deres swimmingpools, så manglede der vand til Balka-boerne. Samtidig var der udfordringer med at slippe af med okker i vandet. I 1973 begyndte planlægningen af både en udvidelse af vandværket og en ny boring på Birkevej. Boringen var ingen stor succes. Og de næste fem-seks år sloges Balka Strand Vandværk både med okker og øgede pumpeudgifter, samt kuldioxid i vandet som angreb installationerne og måtte dæmpes med kemikalier. Situationen var uholdbar. En ny boring trængte sig på.

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air against a white background. The water is moving from the top right towards the center.

Det 3. hul. Boret ramte 42-43 meter, og vandet sprang så heftigt, at en entreprenør i al måtte for at grave en grønt og aflede vandet, inden det kom ud af kontrol. Selv uden pumper væltede der 18.000 liter op i timen. Det kunne have ødelagt hele høsten i det flade landskab.

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air against a white background. The water is clear and dynamic, creating a sense of movement and freshness.

Det 3. hul var **enhver vandværksmesters våde drøm**: Masser af vand i suveræn kvalitet med så meget tryk nedefra, at man ikke behøver at bruge strøm for at pumpe det videre. Og de sidste 35-36 år har dette hul leveret vandet til hele Balka-området. Hver dag. Året rundt.

Det 3. hul

Enhver vandværksmesters våde drøm er masser af vand i suveræn kvalitet med så meget tryk nedefra, at man ikke behøver at bruge strøm for at pumpe det videre.

Siden de første to borer var man generelt blevet noget kloge-re på vandet, på geologien. Og geologernes oversigter viste, at langt, langt ude på marken vest for Sten-sebyvej ville der være vand. Me-get vand. En fredag eftermiddag i begyndelsen af august 1980 - midt i høsten - leverede Bjarne Pihl fra Bornholms Brøndboring 'den våde drøm'. Boret ramte 42-43 meter, og vandet sprang så heftigt, at den nærmeste bonde måtte tilkaldes for at aflede vandet, inden det kom under kontrol. Selv uden pumper væl-

tede der 18.000 liter op i timen.

Prøvepumpninger viste senere, at der uden problemer kunne pumpes op mod 40.000 liter i timen. Altså mere end rigeligt til at dække behovet. Og de sidste 35-36 år har dette hul leveret vandet til hele Balka-området. Hver dag. Året rundt. Og der er stadigvæk så meget tryk på vandet, at pumperne ude ved boringen ikke har noget at lave, når turistsæsonen er slut - så løber vandet selv de 1,5 km ind til vandværket.

Udfordringen

Et vandværk er simpelt. Bor et hul i jorden. Træk nogle ledninger. Selv rensningen af vandet er simpel, hvis man har godt vand: Vandet skal bare sive ned gennem seks slags sten og grus, inden det falder på plads i tan-

ken i bunden af vandværket - klar til at blive pumpet ud. Fra tid til anden man pumpe vandet modsat og rense det naturlige filter for okker. Fra tid til anden skal græsset slås. Computerne og pumperne klarer resten.

Virkeligheden er måske lidt mere nuanceret, men sådan rent skematisk, så er et vandværk en simpel og holdbar maskine, hvis man lige ser bort fra papirarbejdet.

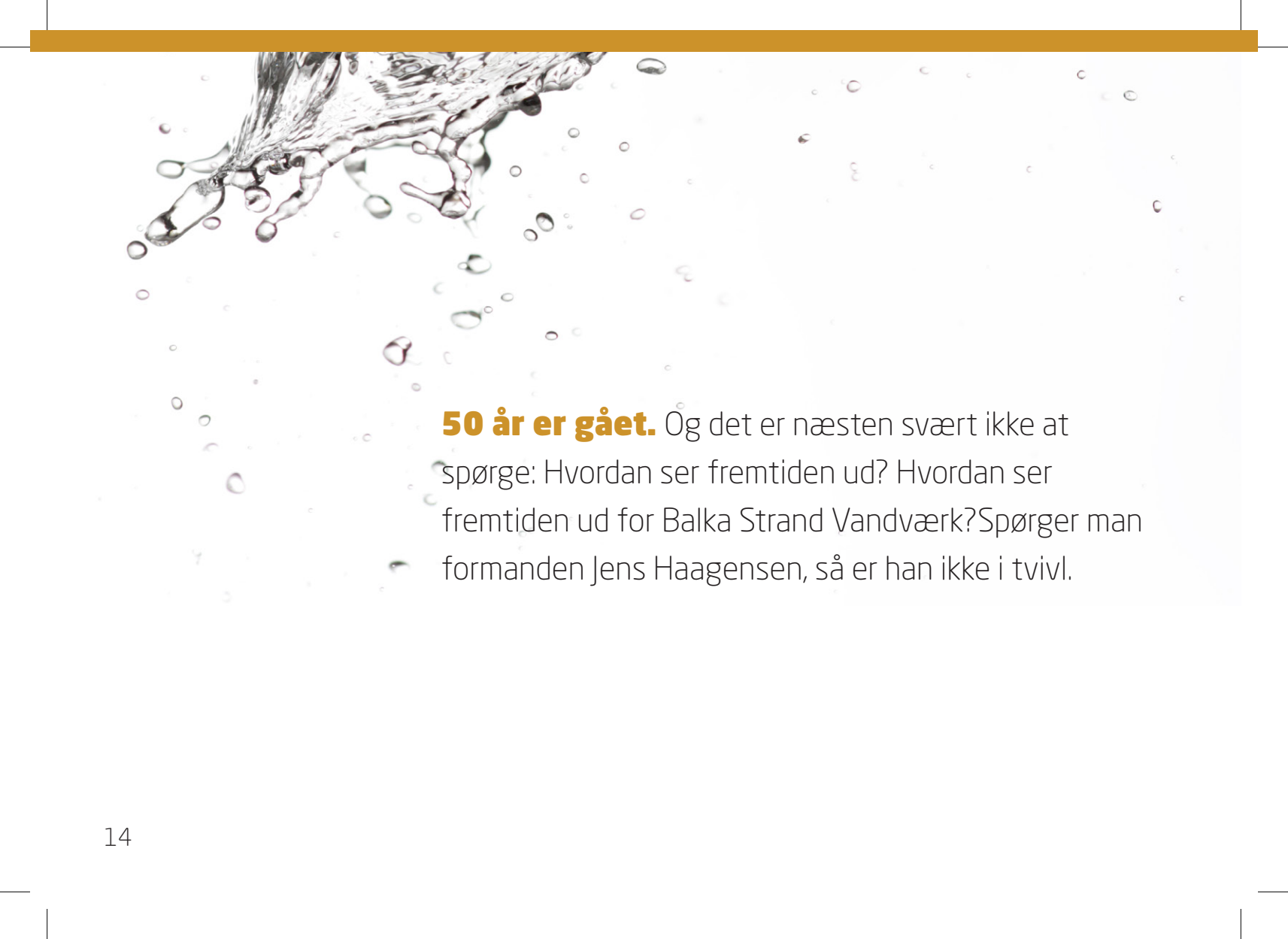
Udfordringerne ligger et helt andet sted. Nemlig at holde styr på vandet, når det først har forladt vandværket. Nøgleordet er vandspild. Vand på afveje er noget skidt. Vand på afveje koster dyrt i afgifter. Og selv om Balka Strand Vandværk blot dækker et lille hjørne af Bornholm, så er der mange kilometre rør. Der er mange stophaner. Og når

vandet først er kommet på afveje, så er det ikke altid sådan at finde igen. Særligt ikke, når sommerhusene står tomme. Og tager man på udflugt i Balka Strand Vandværks protokoller, så er der ikke tal på antallet af gange, hvor vandværkets bestyrelsesmedlemmer flere nætter i træk har måttet undvære nattesøvnen, iføre sig store trøjer, huer og lommelygter og begive sig ud i den mørke vinternat på jagt efter vildfarent vand.

Det er blevet lidt nemmere med årene. I de første mange år var alarmsystemet blot et roterende advarselslys på toppen af vandværksbygningen. Naboerne ville så typisk ringe til eller møde op hos formanden, der så måtte tage affære - uden at vide om, der skulle søges i syd, nord eller vest. I dag går alarmen

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air against a white background. The water is clear and dynamic, creating a sense of movement and freshness.

Et vandværk er simpelt Bor et hul i jorden. Træk nogle ledninger. Selv rensningen af vandet er simpel, hvis man har godt vand: Vandet skal bare sive ned gennem seks slags sten og grus, inden det falder på plads i tanken i bunden af vandværket - klar til at blive pumpet ud.

A high-speed photograph of water splashing, with numerous droplets and bubbles captured in mid-air. The water is clear and dynamic, creating a sense of movement and freshness. The background is a soft, out-of-focus white, making the water droplets stand out prominently.

50 år er gået. Og det er næsten svært ikke at spørge: Hvordan ser fremtiden ud? Hvordan ser fremtiden ud for Balka Strand Vandværk? Spørger man formanden Jens Haagensen, så er han ikke i tvivl.

direkte til en mobiltelefon - og man kan hurtigt lokalisere, om der skal søges i syd, nord eller vest. Men ellers er udfordringen den samme. Vandet, der er på afveje, skal findes. Visuelt.

50 år er gået

Og det er næsten svært ikke at spørge: Hvordan ser fremtiden ud? Hvordan ser fremtiden ud for Balka Strand Vandværk?

Spørger man formanden Jens Haagenen, så er han ikke i tvivl: Som det ser ud nu, så er fremtiden lys. En god boring. Et velvedligeholdt vandværk. Styr på vandledningerne. Ny og besparende teknologi på vej. Solid økonomi. Et konstruktivt forhold til teknikerne i Bornholms Regionskommune og et godt samarbejde med Bornholms

Energi & Forsyning. Altså ingen skyer i horisonten.

50 år er gået. I 1966 gav Balka Strand Vandværk i allerhøjeste grad mening. Det er ikke godt vide, hvor mange år der var gået, før politikerne havde taget sig sammen til at sikre offentlig vandforsyning i og omkring Balka.

Men giver det mening i dag, vil den nysgerrige og udefrakommende skribent vide?

Hvilke fordele kan Balka Strand Vandværk tilbyde sine medlemmer, som ikke kan fås lige så godt eller billigt hos f.eks. Bornholms Energi & Forsyning?

Giver et lille andelsejet vandværk overhovedet mening i 2016, hvor effektivisering, benchmarking, konkurrenceudsættelse, markedskonsolidering og globalisering er både po-

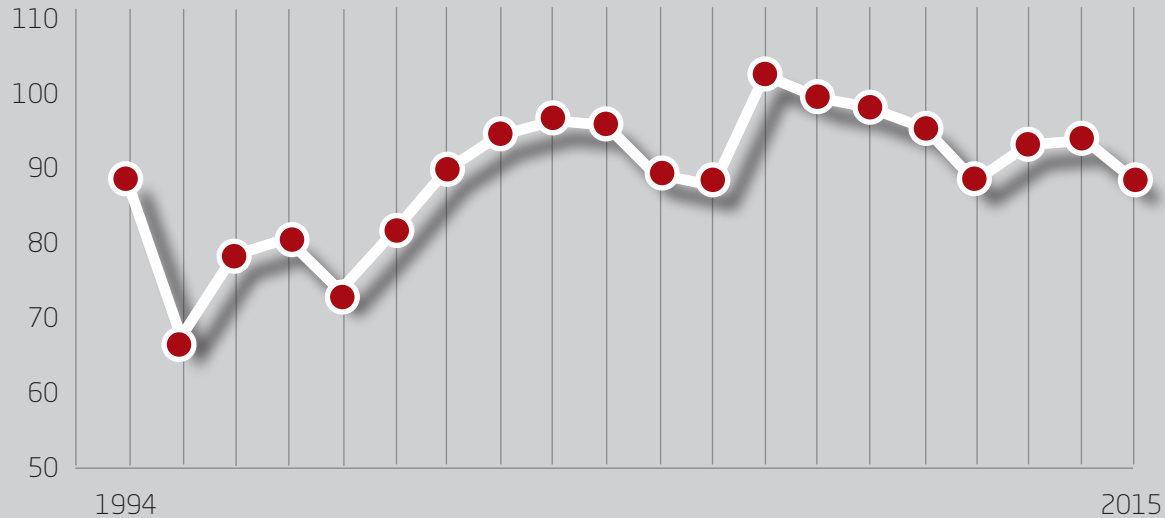
litikeres og journalisters foretrukne yndlingsord?

Senest har den siddende regering - med et multinationalt revisions- og rådgivningsselskabs hviskende i øret - vurderet, at der er milliarder af kroner at spare, hvis f.eks. både den offentlige og private del af den danske forsyningssektor blev solgt til højstbydende kapitalfond på samme måde som DONG.

Så hvad er meningen med Balka Strand Vandværk anno 2016?

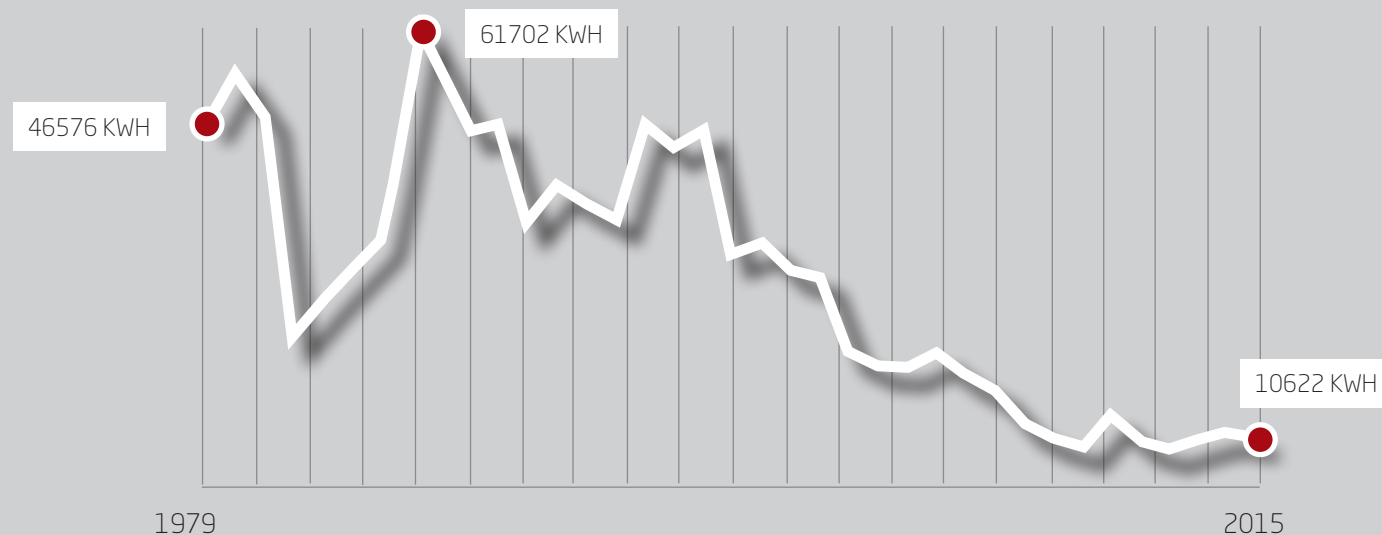
Formanden og den nysgerrige journalist slår en knude på diskussionen: Spørgsmålet er 100 procent irrelevant, så længe den årlige generalforsamling igen og igen kan fylde mere end 50 stole. Og under alle omstændigheder, så er Balka Strand Vandværk en fantastisk historie,

1994-2015 **EFFEKTIVITET %** FORSKEL MELLEMPUMPET OG SOLGT

NÆSTEN UMULIGT AT RAMME 100 PROCENT Balka Strand Vandværk har gennem de sidste år haft fokus på at minimere vandspildet. Erfaringen viser, at selv små lækager og utætheder vokser i størrelse - udfordringen med 'vand på afveje' forsvinder ikke af sig selv. Samtidig bliver vandværket pålagt en statsafgift, hvis vandspildet overstiger 10 procent. Med den nuværende produktion svarer et 10 procent vandspild stort set til den mængde vand, der kommer ud af en almindelig vandslange.

1979-2015 **STRØMFORBRUG** ANTAL KWH OM ÅRET

EKSTREMT LAVT ENERGIFORBRUG Balka Strand Vandværks boring er en såkaldt artesisk boring, hvor vandet løber af sig selv. Det betyder, at den pumpe, der skal transportere vandet ind til vandværket stort set kun arbejder fra begyndelsen af juni til sidst i august (turistsæsonen). Derfor har Balka Strand Vandværk et meget, meget lav energiforbrug: Lidt over 10.000 kWh om året. Til sammenligning bruger en typisk gennemsnitsfamilie på to voksne og to børn 6.300 kWh om året.

A large, artistic splash of water with many bubbles, filling the top half of the page. The water is captured in mid-air, creating a dynamic and textured appearance.

HUNDSEMYRE?

Hundsemyre er et 92 hektar stort fredet område med mose, skov, kraftuopdyrkede arealer og landbrugsjord syd for Balka. Mosen var oprindelig en strandsø, der nu er adskilt fra havet af en bred sandrevle. Både under 1. og 2. verdenskrig har der været gravet tørv i stor stil - de gamle tørvegrave omfatter hele 13 hektar. På det tidspunkt arbejdede omkring 200 mand i mosen, og der blev fremstillet 50.000 tons tørv. Ved krigens slutning mente mosen var tømt for tørv. Hundsemyre betragtes af mange ornitologer som én af Bornholms vigtigste fuglelokaliteter. Hundsemyre har adgang til havet gennem Melåen syd for Weekendhytten.

HANERNE LØB I TO DAGE

Det nuværende Hotel Balka Strand blev bygget i 1970-1971. I 1958 hed det Pension Balka Strand og var et ganske lille sted med en meget stor have. I dag rummer Hotel Balka Strand med 35 værelser, 34 lejligheder og 14 bungalows. I slutningen af 80'erne havde hotellet åbent året rundt og nød blandt godt af fiskeriet i Nexø. Faktisk var det på det tidspunkt Bornholms største restaurant med plads til 400 siddende mennesker - og rammen om rigtig mange fester, generalforsamlinger, konfirmationer og bryllupper. Og når der om foråret blev drejet på hanerne for at fylde swimmingpoolen, så var der tale om et to-dages projekt.

NÅR ELEFANTEN NYSER

Driftige Nexø-borgere ville også have del i det voksende turistmarked, som blev nordlandet til del. Og i 1959 stod Balka Badehotel færdigt. To etager: Restaurant, veranda, 17 værelser med 25 senge. Gennem årene var der mange skiftende ejere, opture og nedture. Til sidst var badehotellet så slidt, at det fungerede som restaurant, indtil et kommanditselskab overtog hotellet i 1971. Det blev startskuddet til det Strandhotel Balka Søbad, vi kender i dag. I '72 kunne tre nye fløje tages i brug. Hovedbygningen holdt sig helt frem til 1975, før den også blev 'moderne'. I dag råder Strandhotel Balka Søbad over 106 værelser. Strandhotellet er én af Balka Strand Vandværks store kunder. Når de to store pools skal fyldes, så bliver der lige for en god ordens skyld ringet til formanden for vandværket først. Og da strandhotellet udskiftede en alderstegen opvaskemaskine, gav det et pænt negativt udslag på det samlede vandforbrug.

BALKA?

Balka er en bornholmske udgave af det gamle ord balke: En af havet sammenskyttet revle eller vold af småsten og sand. Og lidt nord for byen på vej mod Nexø ad stien langs med havet er der en lang vandvold, som består af vandslidte sandstensstykker og grus, som havet har revet løs og kastet op som lange revler. Kilde: Bornholmske Stednavne. 1951. Udgivet af Stednavneudvalget og Bornholms Historiske Samfund.

BALKA STRAND
VANDVÆRK

A large, artistic splash of water with many bubbles, positioned in the upper right quadrant of the page.

DEN NUVÆRENDE BESTYRELSE

Den nuværende bestyrelsen består af:

Formand Jens Haagensen

Næstformand Stefan Kraft

Bestyrelsesmedlem Mogens Tranberg

Sekretær Breno Thorsen

Bestyrelsesmedlem Tonny Riis

Suppleant Vagn Hansen

BALKASTRAND VANDVÆRKS FORMÆND

1966-1968	Poul Gunnar Hansen
1969-1971	Carl Aage Gudbergsen
1972	Poul Gunnar Hansen
1973-1980	Arne Mortensen
1981-1983	Mogens Tranberg
1984-1992	Ole Nielsen
1993-2004	Jørgen Rasmussen
2004-	Jens Haagensen

SKRIBENTENS TAK

Tak for input til denne historie fra:

Tidligere formand Jørgen Rasmussen

Tidligere vandværkspasser Tonny Riis

Tidligere bestyrelsesmedlem Erik Andersen

Kaj Kragh

Pensioneret brøndborer Bjarne Pihl

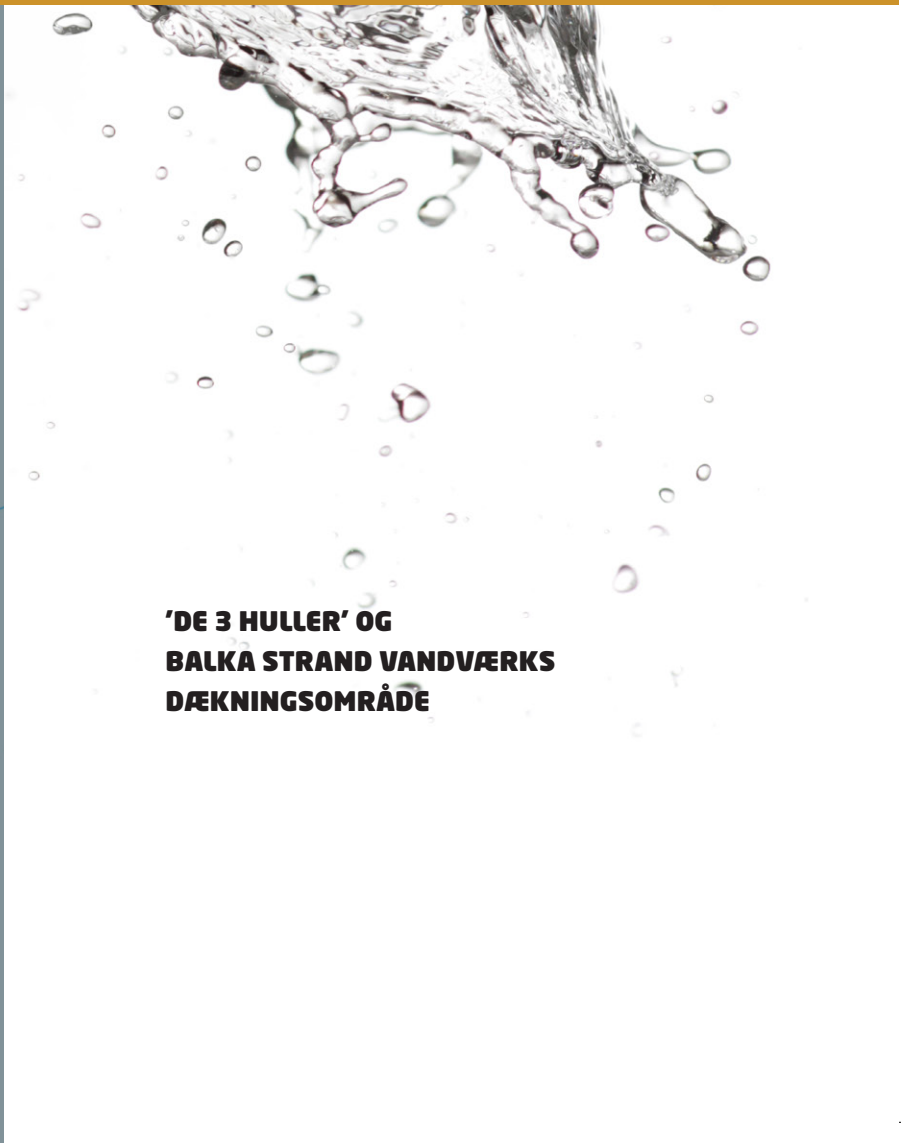
Hele den nuværende bestyrelse

Nexø Museum

Bornholms Museum

Bornholms Tidende

**'DE 3 HULLER' OG
BALK STRAND VANDVÆRKS
DÆKNINGSOMRÅDE**

Balka Strand Vandværk, Vestre Strandvej 8 A, Balka | 3730 Nexø | www.balkastrandvandværk.dk